

Datum
2009-03-18
Diarienummer
2008/0168

Förslag på indikatorer för öppna jämförelser av tillgängligheten i kommuner och landsting

Handisam, Myndigheten för handikappolitisk samordning, 2009

Titel: Förslag på indikatorer för öppna jämförelser av tillgängligheten i kommuner och landsting

Åtterrapporering av regeringsuppdrag S2008/4549/ST

Handisam Serie A 2009:3 (diarienummer 2008/0168)

Utredare: Ken Gammelgård, Emelie Pettersson

Rapporten finns att ladda ner från Handisams webbplats www.handisam.se. Alternativa format kan beställas från Handisam.

Postadress: Handisam, Arenavägen 63, 121 77 Johanneshov

E-post: info@handisam.se

Fax: 08-600 84 99

Telefon: 08-600 84 00

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	6
Avgränsningar.....	6
Öppna jämförelser	7
Öppna jämförelser av tillgänglighet och tillgänglighetsarbetet	8
Tvärsektoriella indikatorer	9
Indikatorer på tillgänglighet och tillgänglighetsarbete	10
Centrala områden.....	10
Stimulansmedel – ett stöd för ökad uppgiftsinlämning	11
Indikatorer för öppna jämförelser	12
Indikatorer ur sektorsvisa generella uppföljningar	12
Nationell enkät.....	15
Indikatorer genom tillgänglighetsmätningar i kommunerna	16
Avslutning	18

Sammanfattning

Tillgänglighetsarbetet som bedrivs i landets kommuner och landsting är avgörande för att nå målen om förbättrad tillgänglighet. Genom öppna jämförelser kan tillgängligheten och tillgänglighetsarbetet bli synligt och översiktligt för medborgare såväl som regering, myndigheter och handikapporganisationer. Dessutom får kommuner och landsting stöd genom att kunna jämföra arbetet sinsemellan.

För att kunna följa tillgängligheten och tillgänglighetsarbetet i kommuner och landsting och göra öppna jämförelser föreslår Handisam att

- indikatorer som visar på tillgänglighet utvecklas i generella uppföljningar inom olika områden
- en nationell enkät till kommunerna och landstingen genomförs årligen och svaren utvecklas till indikatorer
- indikatorer tas dessutom fram genom tillgänglighetsmätningar i kommunerna.

Handisam föreslår att några centrala aktörer får i uppdrag att samla in uppgifter från kommuner och landsting för att göra uppföljningar av tillgängligheten inom sina respektive ansvarsområden.

Förslagen är:

Att SKL följer upp tillgängligheten till kommunala och landstingskommunala lokaler för politisk verksamhet. Undersökningen genomförs vart tredje år och resultatet redovisas som öppna jämförelser.

Att Socialstyrelsen får i uppdrag att utveckla indikatorer för öppna jämförelser av tillgängligheten i den kommunala socialtjänsten.

Att Skolinspektionen får i uppdrag att följa tillgängligheten inom skolområdet. Resultaten av uppföljningen ska kunna presenteras som öppna jämförelser.

Att Socialstyrelsen får i uppdrag att utveckla indikatorer för öppna jämförelser av tillgängligheten i primärvården.

Att Boverket och Lantmäteriet får i uppdrag att följa tillgängligheten i det ordinarie bostadsbeståndet över tid i samtliga kommuner.

Att SKL följer tillgängligheten till kultur och fritid genom en årlig enkät till kommunerna.

Handisam föreslår även att Sveriges Kommuner och Landsting årligen genomför en enkät som riktar sig till samtliga kommuner.

Handisam anser att regeringen bör överväga att införa statliga stimulanspengar för att påskynda kommunernas mätningar av tillgänglighet. Pengarna ska riktas till kommuner och landsting under en begränsad tidsperiod för att underlätta arbetet med att samla information till öppna jämförelser.

Inledning

Handisam redovisar här regeringsuppdraget att ta fram förslag på indikatorer för ett system för öppna jämförelser av tillgängligheten och tillgänglighetsarbetet för personer med funktionsnedsättning i landets kommuner och landsting. Uppdraget har genomförts i samarbete med Boverket och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Tillgänglighetsarbetet som bedrivs i landets kommuner och landsting är avgörande för att nå målen om förbättrad tillgänglighet. Genom öppna jämförelser kan tillgängligheten och tillgänglighetsarbetet bli synligt och översiktligt för medborgare såväl som för kommuner, regering, myndigheter och handikapporganisationer.

Handisams förslag utgår från att det redan 2010 ska vara möjligt att redovisa jämförelser. Dessutom ger vi förslag på utvecklingsarbete som ska leda till att uppföljning av tillgängligheten integreras mer i den generella uppföljningen inom olika samhällssektorer.

Rapporten inleds med en beskrivning vad som kan uppnås med öppna jämförelser inom tillgänglighetsområdet. Därefter beskrivs hur tillgänglighet och tillgänglighetsarbetet kan följas upp genom en tvärsektoriell uppföljning. Slutligen presenteras Handisams förslag på indikatorer samt på insatser som behövs för att systemet ska komma på plats.

Avgränsningar

Ett antal områden har av Handisam identifierats som bra indikatorer för tillgänglighet. Områdena bedöms som viktiga för kommuninvånaren och är då centrala även ur ett tillgänglighetsperspektiv.

Med tillgänglighet menar vi den faktiska tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning medan tillgänglighetsarbetet betyder arbetet för att förbättra tillgängligheten.

Tillgänglighet innebär exempelvis att information ska finnas på tillgängliga format, att lokaler ska vara utrustade med hörselteknisk utrustning och att skyltning ska vara synlig och tydlig. Handisams riktlinjer¹ beskriver vad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning innebär.

Systemet med öppna jämförelser ska utvecklas i dialog med berörda aktörer, exempelvis kommer Handisam söka samråd med handikapporganisationer. Handikappolitiken ska bedrivas ur ett

¹ Riv hindren – Riktlinjer för tillgänglighet, Handisam 2009

mångfaldsperspektiv och i de indikatorer som systemet bygger på ska hänsyn tas till ett jämställdhetsperspektiv och ett barnperspektiv.

Jämförelserna ska bestå av ett antal indikatorer på tillgänglighet och tillgänglighetsarbete i kommuner och landsting. Indikatorerna syftar inte till att ge detaljerad och heltäckande information till medborgaren om tillgängligheten, utan syftet är att få fram indikatorer som går att använda för att jämföra situationen kommuner emellan. Medborgaren kan däremot få en översiktlig information om hur tillgänglig den egna kommunen är i jämförelse med andra kommuner samt om kommunen arbetar aktivt med tillgänglighet.

Öppna jämförelser

Öppna jämförelser av en rad verksamheter har utvecklats de senaste åren och fått ett stort genomslag. Exempel på områden i kommunernas och landstingens verksamhet som jämförts är hälso- och sjukvården, trygghet och säkerhet, grundskolan, gymnasieskolan och äldreomsorgen. Att redovisa öppna jämförelser inom tillgänglighet har samma syfte som dessa men skiljer sig på vissa punkter.

Tillgänglighet och tillgänglighetsarbete rör inte enbart en verksamhet utan hela samhället och ska ses som en integrerad del av alla verksamheter. Uppgifter på tillgänglighet saknas i stor utsträckning. Det handlar därför om att identifiera och utveckla indikatorer som visar på tillgängligheten och på arbetet för att öka tillgängligheten.

Öppna jämförelser av tillgänglighet och tillgänglighetsarbetet

Huvudsyftet med öppna jämförelser av tillgängligheten är att öka kvaliteten och takten på tillgänglighetsutvecklingen.

Att kunna delta inom samhällets olika områden är en rättighet. Det är kommuners och landstings skyldighet att se till att medborgare kan delta oavsett funktionsförmåga. Ur ett ekonomiskt perspektiv är det avgörande att personer kan leva självständigt i största utsträckning. Detta blir allt mer påtagligt med en åldrande befolkning. Ju tillgängligare vårt samhälle är desto mindre behov av ofta kostsamma individuella stödinsatser.

Öppna jämförelser har en rad viktiga målgrupper. Dessa är

- ledare och politiker inom kommuner och landsting som får kunskap om hur den verksamhet de leder står sig jämfört med andra i tillgänglighetsarbetet
- professioner och yrkesverksamma som får underlag för att förbättra kvalitet och effektivitet i arbetet med tillgänglighet
- regering och myndigheter som får underlag till beslut och prioriteringar
- organisationer och andra aktörer som får en övergripande bild av tillgängligheten och kan följa arbetets utveckling.

För att tillgodose de olika målgrupperna är målet att indikatorerna ska ha en god spridning och sammantaget ge en övergripande bild av en kommuns tillgänglighet och tillgänglighetsarbete.

Indikatorerna bedöms som användbara utifrån att de ska:

- Utgöra viktiga faktorer för tillgänglighetsutveckling. Eftersom jämförelserna syftar till att stimulera kommunernas och landstingens arbete ska indikatorerna utgöras av faktorer som är grundläggande för tillgänglighet och tillgänglighetsarbete.
- Vara möjliga att förbättra. Kommunerna och landstingen ska kunna påverka sin placering i jämförelserna.
- Indikatorerna ska beröra ett brett spektrum av kommuninvånare och vara lätta att förstå och visa på att tillgänglighet är ett allmänintresse.

Kommuner och landsting har en central roll i arbetet med att förbättra tillgängligheten. Under 2008 har regeringen och SKL inlett ett samarbete och tagit fram en gemensam strategi för ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning². Öppna jämförelser kan ses som en del i arbetet med att öka farten på arbetet och skapar även möjlighet att följa arbetets utveckling.

Tväarsektoriella indikatorer

Handikappolitiken är tvärasektoriell och tillgänglighetsarbetet bedrivs inom alla sektorer i samhället. Uppföljning av tillgängligheten och av tillgänglighetsarbetet ska bedrivas inom ramen för varje sektors uppföljning.

Inom de flesta samhällsområden finns en eller flera centrala undersökningar som genomförs kontinuerligt. Handisam stödjer aktörer att få med frågor om tillgänglighet i dessa undersökningar. När exempelvis lägenhetsbeståndet följs över tid ska även aspekter av lägenheters tillgänglighet finnas med i uppföljningen.

Allt eftersom fler aktörer följer tillgänglighet ökar möjligheterna att följa utvecklingen. Resultat av uppföljning kan redovisas som indikatorer på handikappolitisk utveckling samt som öppna jämförelser. Att få med frågor som fångar tillgänglighet i befintliga uppföljningar är en metod för att integrera handikappolitiken och på ett kostnadseffektivt och hållbart sätt följa samhällets utveckling.

En annan anledning till att frågor om tillgänglighet ska integreras i generella undersökningar är att resultaten av dessa ofta ligger till grund för prioriteringar och beslut. Därför är det viktigt att aspekter av tillgänglighet blir synliga i resultaten. Då byggs långsiktig kunskap upp inom sektorer som traditionellt inte arbetat med tillgänglighet. Detta är en viktig utveckling i enlighet med ansvars- och finansieringsprincipen.

Att redovisa resultaten från öppna jämförelser i sektorsvisa uppdelningar ger sektorsmyndigheterna för handikappolitiken ett underlag inom vilka sektorer de bör arbeta mer intensivt och strukturerat gentemot kommunerna.

Även om det i en framtid kommer att finnas indikatorer på tillgänglighet inom generella uppföljningssystem finns det fortfarande anledning att visa en sammanställning av centrala indikatorer för tillgänglighet och tillgänglighetsarbete. Syftet med öppna jämförelser på tillgänglighet och tillgänglighetsarbete är att komma åt den effekt som jämförelserna har visat sig ha på förbättringsarbetet. Dessutom

² Enkelt avhjälpt - Strategi för genomförandet av tillgänglighetsmålen i nationella handlingsplanen för handikappolitiken, SKL och Regeringskansliet 2008

blir utvecklingen av tillgänglighet och den handikappolitiska utvecklingen mer överskådlig.

Indikatorer på tillgänglighet och tillgänglighetsarbete

Den kommunala sektorns tillgänglighet och tillgänglighetsarbete är avgörande för medborgaren. Förslaget på indikatorer utgår från områden där kommuner och landsting har det slutgiltiga ansvaret för tillgängligheten. Mycket tillgänglighetsarbete bedrivs och pågår men möjligheten för kommunerna att jämföra sitt arbete och sina resultat med andra kommuners saknas.

Sverige har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen ger ett stort ansvar till kommunal verksamhet, exempelvis i artikeln som handlar om tillgänglighet. Enligt den ska den fysiska miljön, transporter, information och kommunikation, (innefattande IT) och system samt andra anläggningar och tjänster som erbjuds allmänheten vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Åtgärder för ökad tillgänglighet ska innefatta identifiering och undanröjande av hinder.

En viktig del i arbetet med att efterleva konventionen är att bygga en kontinuerlig och synlig uppföljning av arbetet. Öppna jämförelser är ett bra verktyg för kommunerna att visa på efterlevnaden av konventionen.

Centrala områden

För att ge en bild av tillgänglighet och tillgänglighetsarbete bör ett system av öppna jämförelser täckas av indikatorer inom ett antal olika samhällsområden. Det ska vara områden där kommunen eller landstinget har det slutgiltiga ansvaret för verksamheten.

Handisam har valt att lyfta fram samhällsområden som vi bedömer vara centrala för kommuninvånarens möjlighet till delaktighet och därmed centrala ur ett tillgänglighetsperspektiv. Dessa områden är

- demokrati och förvaltning (kommuner, landsting)
- skola (kommuner)
- kultur och fritid (kommuner)
- primärvård (landsting)
- gator, parker och torg (kommuner)
- kollektivtrafik (kommuner, landsting)
- bostäder (kommuner).

Indikatorer på dessa områden ger tillsammans en mångsidig bild av samhällets tillgänglighet.

Stimulansmedel – ett stöd för ökad uppgiftsinlämning

Ett fungerande system med öppna jämförelser kräver att kommuner och landsting inom samtliga områden själva ser fördelarna med att samla in och lämna ifrån sig uppgifter genom att exempelvis besvara enkäter eller göra egna tillgänglighetsmätningar. Inledningsvis kan det ta tid att finna former och resurser för detta. Allt eftersom fler aktörer efterfrågar uppgifter blir kommunerna dock mer vana att följa tillgängligheten och vi tror att det kommer att krävas allt mindre arbete för att ta fram uppgifterna.

För att snabbt komma igång med öppna jämförelser och få kommunerna att lämna in de uppgifter som behövs bör regeringen överväga möjligheten att stödja arbetet med hjälp av statliga stimulanspengar till kommuner och landsting. Pengarna kan beviljas under en begränsad tidsperiod för att kompensera de kostnader som kan uppstå då uppgifter ska samlas in.

Denna möjlighet har använts inom äldreområdet där regeringen under några år beviljat statliga stimulanspengar till kommuner och landsting. Pengarna ska bland annat användas till kostnader som kan uppstå till följd av ökade krav på dokumentation och inlämning av statistikuppgifter inom området.

Ett stimulansbidrag för att underlätta uppföljningen av tillgängligheten och tillgänglighetsarbetet skulle även stimulera och premiera de kommuner och landsting som varit aktiva i sitt tillgänglighetsarbete.

Indikatorer för öppna jämförelser

För att kunna följa tillgängligheten och tillgänglighetsarbetet i kommuner och landsting föreslår Handisam att

- indikatorer som visar på tillgänglighet utvecklas i generella uppföljningar inom olika områden
- en nationell enkät till kommunerna och landstingen genomförs årligen och svaren utvecklas till indikatorer
- indikatorer tas dessutom fram genom tillgänglighetsmätningar i kommunerna.

Handisams förslag utgår från en strävan att tillgänglighet ska följas inom alla samhällssektorer som en del av den ordinarie uppföljningen. Därigenom skapas underlag till indikatorer på tillgänglighet inom många områden.

Handisam har förhoppningen att öppna jämförelser av tillgängligheten i kommuner och landsting ska kunna redovisas redan nästa år. De positiva effekter på förbättringsarbetet som jämförelser kan generera bör tas tillvara snarast möjligt.

Handisam anser att kommuner och landsting redan inom ett år kan följa sitt arbete med tillgängligheten. Detta sker genom att besvara en nationell enkät och genom att genomföra tillgänglighetsmätningar. Genom kommunernas egen uppföljning fångas även viktigt arbete som inte syns i myndigheternas uppföljning.

Indikatorer ur sektorsvisa generella uppföljningar

En del av de indikatorer som Handisam föreslår utgörs av generella uppföljningar. För ett heltäckande system utifrån myndigheters uppföljning krävs ett omfattande utvecklingsarbete. Det krävs också en tydlig styrning för att få in frågor om tillgänglighet i generella uppföljningar.

Nedan följer förslag på indikatorer som kan ligga till grund för jämförelser samt förslag på centrala aktörer som bör ansvara för att samla in uppgifter från kommuner och landsting.

Demokrati och förvaltning

År 2007 genomförde Handisam en kartläggning³ av tillgängligheten till kommunala och landstingskommunala lokaler för politisk verksamhet. Kartläggningen genomfördes genom en enkät riktad till samtliga

³ Undersökning av tillgängligheten till fullmäktige och nämndlokaler i kommun och landsting, Handisam och Markör Marknad och Kommunikation AB 2007

kommuner. Resultatet från undersökningen kan redovisas som öppna jämförelser förutsatt att enkäten genomförs med jämna mellanrum.

Det finns ingen statlig myndighet som följer medborgares möjligheter att delta i det politiska livet i kommuner och landsting. Sveriges Kommuner och Landsting, SKL arbetar med demokratifrågor och är den aktör som borde följa tillgängligheten i det politiska livet i kommuner och landsting.

Handisams förslag:

SKL följer upp tillgängligheten till kommunala och landstingskommunala lokaler för politisk verksamhet. Undersökningen genomförs vart tredje år och resultatet redovisas som öppna jämförelser.

Socialtjänst

Socialstyrelsen är sektorsmyndighet för handikappolitiken. I myndighetens uppgifter ingår att utarbeta officiell statistik över socialtjänstens insatser och att ta fram kunskapsöversikter. Socialstyrelsen ansvarar även för tillsynen över socialtjänsten på nationell nivå. År 2006 inledde Socialstyrelsen och SKL ett samarbete för att utveckla kvalitetsindikatorer för socialtjänsten. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning har hittills inte redovisats som kvalitetsindikator för socialtjänsten. Däremot har Socialstyrelsen inlett ett arbete för att undersöka tillgängligheten i lokala socialtjänstkontor. Resultatet från Socialstyrelsens undersökning föreslås utvecklas till indikatorer för öppna jämförelser av tillgängligheten i den kommunala socialtjänsten.

Handisams förslag:

Socialstyrelsen får i uppdrag att utveckla indikatorer för öppna jämförelser av tillgängligheten i den kommunala socialtjänsten

Skolan

År 2008 genomförde Skolverket på uppdrag av regeringen en inventering av tillgängligheten till grund- och gymnasieskolors lokaler. Ett av förslagen i Skolverkets rapportering⁴ var att kommunernas insatser på skolområdet fortsatt bör följas.

Skolinspektionen har sedan hösten 2008 tillsynsansvar i förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning. Till viss del kontrollerar Skolinspektionen även faktorer som berör tillgänglighet i sin tillsyn. Skolinspektionens tillsyn bör utvecklas och följa hur elever med funktionsnedsättning kan ta del av sina rättigheter inom skolområdet. Indikatorer på hur kommunerna tar sitt

⁴ Tillgänglighet till skolors lokaler, Skolverket 2008

ansvar som huvudmän för skolans tillgänglighet bör utvecklas ur tillsynen.

Handisams förslag:

Skolinspektionen får i uppdrag att följa tillgängligheten inom skolområdet. Resultaten av uppföljningen ska kunna presenteras som öppna jämförelser

Primärvård

Socialstyrelsen är sektorsmyndighet för handikappolitiken och nationell expert- och tillsynsmyndighet för verksamhet som rör hälso- och sjukvård. SKL och Socialstyrelsen presenterar årligen gemensamt öppna jämförelser av kvalitet och effektivitet inom hälso- och sjukvården. Under 2008 har Socialstyrelsen inlett ett projekt där tillgängligheten i distriktsläkarmottagningar ska undersökas. Uppgifter från Socialstyrelsens undersökning föreslås utvecklas till indikatorer. I ett nästa steg bör tillgänglighet inom ytterligare delar av vården följas, exempelvis barna- och mödravårdscentraler.

Handisams förslag:

Socialstyrelsen får i uppdrag att utveckla indikatorer för öppna jämförelser av tillgängligheten i primärvården

Kollektivtrafik

I den webbaserade databasen FRIDA redovisar trafikhuvudmän information om fordon. Informationen gäller exempelvis miljö, tillgänglighet och säkerhet. Här finns information om tillgänglighet såsom andel fordon som har låggolv, inre informationsskylt och hållplatsutrop. Jämförelsen går att göra mellan landsting. I en enkät som SKL genomförde år 2008 finns uppgiften om andel inventerade kommunala busshållplatser. De uppgifter som finns är tillräckliga för att redovisa öppna jämförelser inom kollektivtrafiken förutsatt att SKL genomför enkäten regelbundet.

Bostäder

Lantmäteriet arbetar med att lägga upp ett register över alla Sveriges lägenheter. Uppgifterna som ska finnas i registret samlas in från landets fastighetsägare, i huvudsak ägarna till flerbostadshus. Här anser Handisam att även frågor om tillgängligheten borde finnas med.

Boverket genomför årligen en bostadsmarknadsenkät till samtliga kommuner. I Boverkets bostadsmarknadsenkät finns i dag uppgifter på andel kommuner som har brist på bostäder med särskild service och uppgifter om bostadsanpassningsbidraget. Enkäten bör utvecklas med frågor om tillgängligheten i kommunernas bostadsbestånd.

Handisams förslag:

Boverket och Lantmäteriet får i uppdrag att följa tillgängligheten i det ordinarie bostadsbeståndet över tid i samtliga kommuner.

Kultur och fritid

Kultur och fritid är områden där kommuner har ett viktigt ansvar och där det saknas en myndighet som följer utvecklingen. SKL har en viktig samordnande roll och är den aktör som bör efterfråga uppgifter från kommunerna.

Handisams förslag:

SKL följer tillgängligheten till kultur och fritid genom en årlig enkät till kommunerna.

Nationell enkät

Som framgår av den föregående delen av förslaget saknas uppgifter inom många områden. Handisam anser att SKL har en viktig roll i detta arbete.

Under 2008 tog regeringen och SKL fram en gemensam strategi för ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Som utgångspunkt i arbetet med strategin genomförde SKL en enkät riktad till kommunerna där en rad frågor om enkelt avhjälpna hinder och tillgänglighetsarbete besvarades.

Genom att en liknande enkät genomförs årligen kan den övergripande utvecklingen av kommunernas tillgänglighetsarbete följas. Materialet kan även användas för öppna jämförelser. Enkäten täcker området tillgänglighetsarbete och kan kompletteras med frågor så att den även täcker områdena demokrati, fritid samt gator parker och torg. Enkäten skapar den centrala delen för ett system av öppna jämförelser.

Viktiga uppgifter om kommunernas arbete med att inventera och åtgärda enkelt avhjälpna hinder finns redan. Det finns även uppgifter om arbetets kvalitet exempelvis om kommunen har rutiner för medborgarna att påtala brister, om det ställs krav på att enkelt avhjälpna hinder i lokaler ska åtgärdas vid ombyggnad samt om kommunen har särskilda medel avsatta för åtgärdande av dessa.

Det finns även uppgifter på hur kommuner arbetar med tillgänglighet. Exempelvis om det finns en ansvarig person för tillgänglighet i utemiljön och inomhusmiljön och om det finns en plan för tillgänglighetsarbetet.

Om enkäten kompletteras med uppgifter om andel tillgängliga lekplatser, bibliotek, badhus, övergångsställen och kommunfullmäktigemöten erbjuds helt nya möjligheter att kunna följa kommunernas arbete.

Handisams förslag:

SKL genomför en enkät om tillgänglighet årligen. Enkäten riktas till samtliga kommuner.

Indikatorer genom tillgänglighetsmätningar i kommunerna

Som tidigare nämnts är målet att kommunerna själva ska följa tillgängligheten. I samarbete med SKL har därför en pilotstudie genomförts inom ramen för uppdraget. I studien har en modell tagits fram. Den visar hur kommunerna genom tillgänglighetsmätningar kan få fram indikatorer för öppna jämförelser.

Bakgrund till pilotstudien är det arbete som bedrivs i Jämförelseprojektet av SKL och RKA - Rådet för främjandet av Kommunala Analyser. Målet med Jämförelseprojektet är att kommuner arbetar tillsammans i olika nätverk med syfte att ta fram effektiva arbetsmodeller där jämförelser leder till praktiska förbättringar i verksamheterna. Nya mått tas fram och prövas i nätverken. Måtten integreras sedan i kommunernas styrning och blir en del i verksamheternas resultatstyrning.

Det har länge funnits en önskan om att i Jämförelseprojektet ta fram mått på tillgänglighet. Handisam samarbete med SKL i detta uppdrag blev ett bra tillfälle att bygga upp ett nätverk för att ta fram mått på tillgänglighet.

Åtta kommuner⁵ har deltagit i pilotstudien. Kommunerna har genomfört tillgänglighetsmätningar för att få en bild av tillgängligheten i kommunen. Utgångspunkten vid val av mätområden har varit kommunens lokaler och ansvarsområden. För att jämförelser ska bli möjliga har platser/områden som återfinns inom alla landets kommuner prioriterats. Från landstingens ansvarsområde har man tillfogat hälso- och sjukvården när det gäller vårdcentraler.

De områden som ingått i undersökningen är:

1. Idrotts- sportanläggning (för besök som åskådare)
2. Huvud/stadsbiblioteket
3. Stadshuset inkl. verksamhet som förmedlar individuellt stöd
4. Socialtjänstkontor
5. Fullmäktigesal
6. Badhus – simhall – idrottsanläggning (för eget utövande)
7. Grundskolor
8. Stadspark eller promenadstråk i stadsmiljö
9. Terminal – knutpunkt (med bl. a. busshållplatser)
10. Vårdcentral
11. Gångvägar

Mätningarna har utgått från undersökningsprotokoll som Västra Götalandsregionen tagit fram. Utifrån ett jämförande perspektiv har

⁵ Botkyrka, Falun, Kalmar, Lund, Norrköping, Strängnäs, Umeå och Västerås

nätverket sedan prioriterat och valt ut centrala komponenter inom respektive undersökningsområde.

Mätningarna har delats in i två nivåer. Den första nivån kan ses som en grundläggande basnivå och är mätpunkter som rör Boverkets föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder. Utifrån dessa kan en bedömning göras om bygglagstiftningen åtföljs. Den andra nivån i undersökningen är baserad på det utvecklingsarbete som Västra Götalandsregionen genomfört i samarbete med handikapprörelsen. Här har viktiga tillgänglighetsaspekter identifierats som ofta men inte alltid är reglerade i lag. Tillsammans med basnivån utgör nivå två en generell bedömning av tillgängligheten.

Jämförelserna baseras på ett poängsystem där varje undersökt område kan ge maximalt 100 poäng. Därmed kan tillgängligheten mellan kommuner inom centrala kommunala områden jämföras. Jämförelserna kan delas upp på de två nivåerna, basnivån som omfattar enkelt avhjälpna hinder samt den nivå som ger en mer generell bedömning av tillgängligheten.

Modellen har visat sig användbar och SKL har lanserat den för två ytterligare nätverk. I mitten av april 2009 ska modellen presenteras för kommunledningarna i de åtta pilotkommunerna.

SKL och Handisam gör bedömningen att modellen är användbar i samtliga kommuner och skulle vara möjlig att redovisa som en öppen jämförelse av tillgängligheten i samtliga kommuner redan under 2010.

Avslutning

Inom kommunsektorn finns ett stort intresse av att belysa resultaten i kommunernas och landstingens verksamhet genom öppna jämförelser. Genom att jämföra tillgängligheten får kommunerna ett instrument för sin verksamhetsstyrning med fokus på tillgänglighetsarbetet. Underlaget som skapas kan även användas av regeringen för beslut och prioriteringar inom tillgänglighetsområdet.

Att bygga upp system och få in underlag och skapa mera detaljerade jämförelser kommer att ta sin tid, men vissa jämförelser kan genomföras redan under kommande år. Målet är att på längre sikt fånga in tillgänglighetsförbättringar i olika nationella aktörers generella uppföljningar. För att nå målet krävs det en tydlig styrning från regeringens sida med uppdrag till centrala myndigheter att följa upp tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning

Sveriges Kommuner och Landsting kommer att spela en betydande roll om vi på kort sikt ska kunna presentera jämförelser av tillgängligheten. Såväl genomförandet av en nationell enkät till kommuner som genomförandet av öppna jämförelser baserad på tillgänglighetsmätningar kräver ett aktivt engagemang från SKL.

Förslag på indikatorer för öppna jämförelser i kommuner och landsting

Tillgänglighetsarbetet som bedrivs i landets kommuner och landsting är avgörande för att nå målen om förbättrad tillgänglighet. Genom öppna jämförelser kan tillgängligheten bli synlig och översiktlig för medborgare såväl som regering, myndigheter och handikapporganisationer. Dessutom får kommuner och landsting stöd genom att kunna jämföra arbetet sinsemellan.

I denna rapport presenterar Handisam på hur öppna jämförelser ska kunna påskynda tillgänglighetsarbetet i kommuner och landsting.

Handisam
Arenavägen 63
121 77 Johanneshov
E-post info@handisam.se
Telefon 08-600 84 00
Fax 08-600 84 99

Handisam Serie A 2009:3